

Posudek habilitační práce Ivany Sobkové
SPECIFIKA DĚTSKÉHO A STUDENTSKÉHO DIVADLA

Předznamenání: Habilitační práce Ivany Sobkové je pevně opřena o znalosti, dovednosti a zkušenosti. A právě živá, neustrnulá a stále se rozvíjející praxe je nejdůležitějším rysem a průvodcem celého pojednání.

Ivana Sobková úvodem naznačuje historii svého působení v oblasti pedagogicko-divadelní. Dále sděluje podněty, které ji pobízejí k formulaci písemného záznamu svých, praxí ověřených, postupů ve vedení dětí a studentů k aktivní účasti na vzniku divadelního tvaru. Autorka zde také vysílá zprávu o svém osobním „pedagogickém rukopisu“ – tedy objasňuje, co je těžištěm jejího přístupu ke kultivaci dětí a studentů navštěvujících LDO: „*Inscenační proces je pro mne hlavním principem výuky literárně dramatického oboru ZUŠ*“.

Již pročítáním úvodní části získáváme obraz poučené a zároveň citlivé osobnosti, která neustále vnímá složení a možnosti té které skupiny – učitelky a umělecké vedoucí, která si umí odvodit, jakými prostředky by se společná cesta inscenačním procesem mohla ubírat, kam směřuje i jaký dopad má společná tvorba na účastníky ve smyslu osobnostního, sociálního a kulturního růstu – a to jak v průběhu aktivní spoluúčasti, tak i v budoucnu, poté, co si dospělí absolventi zvolí uměleckou či jakoukoli jinou profesi.

Práce je komponována do čtyř na sebe navazujících a zároveň smysluplně se prolínajících kapitol. Kapitola I. KDO? je věnována pedagogickým, uměleckým a specificky divadelním kompetencím toho, kdo děti či studenty vede. Není zde opomenuta ani nutnost organizovat, být produkčním i technikem. Podrobným popisem kompetencí i přidružených povinností autorka ukazuje četné a prolínající se aspekty působení a odpovídá tak na uvozující otázku této kapitoly – tedy je-li zodpovědná osoba pedagogem, vedoucím nebo režisérem. Ivana Sobková se osobně přiklání k pojmenování „vedoucí souboru“, což koresponduje s uvedeným objasněním etymologie pojmu pedagog a s následnou interpretací: „*Ve vztahu k inscenační práci je pedagog průvodcem, na tvůrčí cestě k autorské inscenaci.*“ Pochopení průvodcovské úlohy dokumentuje závěr kapitoly, v němž autorka akcentuje schopnost být citlivým partnerem a zároveň autoritou. V tomto poměrně krátkém, ale velmi důležitém odstavci, nalezne čtenář (student oboru či začínající vedoucí) výčet základních principů podmiňujících tvůrčí soubytí vedoucího a skupiny. Nezbytnou součástí pojednání je upozornění na důležitost plasticity vedoucího v momentech neočekávaného vývoje procesu, na zvládání překážek, chvil osobního váhání či nejistot. Neboť v takových situacích se každý pedagog v pozici zodpovědného a cílů vědomého partnera dětí / studentů nejednou ocitne.

Pojednání o osobnostních, sociálních a umělecko-divadelních předpokladech a úkolech toho, kdo vede, plynule navazuje na druhou kapitolu předznamenanou názvem SKÝM. V této části autorka pojmenovává (a zpřehledňuje v tabulkách) podmíněnost psychofyzické zralosti a míry zkušeností dětí / studentů s nároky rozvíjejícími dovednosti a znalosti v oblasti estetické a

divadelní. Záběr je široký. Počíná vývojovým stadiem kolem 7 let, tedy obdobím, v němž je dítě již schopno spolupráce a vědomé účasti na prvních aktivitách směřujících ke společně tvořenému vystoupení, pokračuje rozvojem schopností v následujících věkových kategoriích a končí nástinem psychofyzického vývoje adolescentů, nejstarších a divadelně nejzkušenějších členů souboru. V souvislosti s věkem dětí / studentů jsou uvedeny typy dětského dramatického projevu (znakový, typový, civilní) a stupně, kterými účastníci procházejí při postupném osvojování základního předpokladu dramatického projevu, kterým je vstup do role a hra v roli (simulace, alterace, charakterizace).

Ivana Sobková opírá popisy jednotlivých typů dětského dramatického projevu i stupňů hry v roli o odborné, prověřené a platné teze. Zároveň v rozšiřujících poznámkách poznáváme Ivanu Sobkovou coby osobu vnímající aktuální stav skupiny, osobu neustále pozornou a připravenou zpracovat úskalí, která mohou v průběhu nastat. Důležitou součástí kapitoly je pojmenování rozdílů dospělého uměleckého hereckého projevu s dětským / studentským dramatickým projevem.

V další, třetí části CO?, nazvané INSCENAČNÍ PROCES JAKO CESTA, autorka hned první větou signalizuje, kam tato cesta směřuje – čili na území imaginace, v němž fungují jiné zákonitosti, jiné výrazové prostředky, do světa, kde se mluví divadelní „řečí“. Prostřednictvím citace Josefa Kovalčuka porovnává charakteristiku autorského divadla dospělých tvůrců s nejdůležitějšími principy a inscenačními postupy provázejícími dětský /studentský soubor – a nalézá paralely v soubytí a těsné spolupráci všech zúčastněných (režisér a herci – vedoucí souboru a děti / studenti).

Poté autorka zdůrazňuje, že základním předpokladem pro vykročení k inscenačnímu procesu je bezpečné prostředí, v němž může narůstat důvěra zúčastněných v sebe sama, v kolektiv a v proces. Jednotlivé okruhy budování důvěry pak vhodně ilustruje poznámkami z praxe. (Jediné, co je přítomné pouze mezi řádky, a mělo by být uvedeno, je vznik prvotní důvěry jednotlivců / skupiny v toho, kdo vede.)

Centrem kapitoly je podrobný popis jednotlivých stadií inscenačního procesu: volba tématu, tvorba inscenačního plánu, průzkum a zkoušení, sběr materiálů – a to vše s ohledem na věk, zkušenosti a zájmy členů souboru. Jsou zde pojmenovány a vysvětleny základní metody napomáhající k prozkoumání tématu, k charakterizaci postav i k vzniku nosných situací. Důležitá je připomínka fáze hledání a prověřování způsobů napomáhajících sdělnosti tématu, reflexe, vyhodnocování a výběr. Signálem pro začínající vedoucí souborů je autorčina připomínka, že v následné výstavbě inscenace (tvarování) je potřeba znovu ověřovat, čistit i doplňovat, opětovně se věnovat motivům, charakteristikám atd. – a zdůraznění stoupající režijní úlohy vedoucího coby osoby odpovědné za celek. V podkapitole Premiéra a reprízy Ivana Sobková připomíná: „ /.../ cílem není fixace, ale stále živoucí tvar, který přináší živost v projevu herců a autenticitu výpovědi“. Následně pak naznačuje možnosti, jak v průběhu repríz udržovat zájem a střeh hráčů, aby opakovaně mohli na jevišti

jednat „tady a teď“. Autorka neopomíjí fázi, kdy se soubor setká s odborným hodnocením. Zdůrazňuje povinnost vedoucího následně s dětmi / studenty hovořit – v diskusi pak kritické připomínky zkoumat coby návrhy, které jsou svébytnou a zásadní součástí procesu tvorby. Kapitola uzavírá pojednání týkající se pohyblivosti cílů. I zde se Ivana Sobková projevuje jako zkušený vedoucí, kterého neustále doprovází ohled na věk a na míru dovedností dětí / studentů. U zkušenějších skupin dovede pěstovat vědomí, že od premiéry po derniéru je stále co zlepšovat (tudíž být živou a sdělující součástí procesu od první až do poslední presentace společné tvorby).

Vyústěním předchozích částí je čtvrtá kapitola nazvaná JAK? – KONKRÉTNÍ INSCENAČNÍ PROCESY. Ivana Sobková zde (počínaje nejmladší věkovou skupinou a konče studentským souborem) předestírá osobní postupy, kterými provází děti / studenty k posloupnému růstu dovedností, rozšiřování škály technik a způsobů vyjadřování se divadelní „řečí“. S ohledem na zralost a složení souboru neustále zvažuje cíle, náměty a témata – postupně zvyšuje nároky, klade protiúkoly, nabízí odlišné žánry, rozvíjí kvalitu jednání v roli. Kromě dalšího a dalšího vede členy souboru k chápání výstavby inscenace jako jednotného, sdělného a o něčem vypovídajícího celku – pokládá základy v oblasti dramaturgie.

Na počátku kapitoly autorka uvádí základní východiska k inscenační tvorbě: 1. literární předloha, 2. nabídka témat členů souboru (autorské inscenace) a za 3. souborová práce s dobovými dokumenty a rozsáhlou literární předlohou (inscenace s historickou tematikou). Řazení východisek koresponduje s popisem tvorby inscenací a souvisí s možnostmi a divadelními dovednostmi hráčů. Kupříkladu k výstavbě ryze autorské inscenace Ivana Sobková přistupuje až poté, co soubor vstřebal zkušenost s metaforickým vyjádřením, stylizací či zkratkou. Literární předlohu, coby východisko, však neodmítá. Se zkušeným souborem se chopí náročné předlohy, čímž dokládá svůj záměr vést soubor nikoli jednoduchou, avšak kultivující cestou.

Stálými a velice cennými průvodci v popisech cest k jednotlivým inscenacím jsou autorčiny osobní postřehy, vývody, zmínky o možných úskalích a praxí ověřené metodické poznámky. Přílohy obsahující scénáře (nebo jejich části), fotografie a záznam inscenace GERTA S. skýtají podrobnější pohled na konečné (přičemž stále živé, viz výše) divadelní pojetí literárních předloh i autorsky zobrazených témat.

Práce Ivany Sobkové je kompaktním dokumentem, v němž se zrcadlí její erudice v oblasti pedagogicko-psychologické i umělecké a který se může stát průvodcem studentům oboru či začínajícím vedoucím.

Doporučuji pokračovat v habilitačním řízení.

Zuzana Jirsová

Připomínka:

Nabídka se týká pouze formy záznamů v některých tabulkách nebo formy výčtů aktivit. Budoucí čtenář by se v těchto přehledech plynuleji orientoval, pokud by

došlo ke změně a sjednocení některých dosud užívaných interpunkčních znamének a k drobnému slovnímu či větnému upřesnění (například výčet na str. 31 a výčet na str. 43 – 44, tabulka str. 51 – 53).

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Marek Jirák', with a long horizontal stroke extending to the right.